

– «Er du klar over at kolleger i hele landet er redde for deg?» utbrøt professoren plutselig. Jeg var til intervju i forbindelse med en stilling jeg hadde søkt. «Nei,» svarte jeg høflig, «det visste jeg ikke.» Jeg må jo si at jeg fortsatt finner spørsmålet underlig.

Intervjuet: Anna Luise Kirkengen

Utsøkt upassende

Ettermiddag. Varm sensommer i Anna Luise Kirkengens hage i Oslo. En kvinne har sovnet i skyggen under et epletre. Hun er vakker der hun ligger på solsengen, avslappet, med en bok på brystet og et halvtømt vinglass ved siden av seg. Likevel gjenkjenner mitt allmennlegeblikk kreftpasienten umiddelbart. Det nye håret som titter frem, blekheten under det solbrune førsteinstrykket, sporene av kamp på liv og død.

– Min tyske kusine, forklarer Anna Luise Kirkengen. – Hun har vært her i seks uker nå. Vi er nær hverandre både i alder og i livet, nesten som søstre. Det er godt å ha henne her. Jeg forsøker å praktisere det jeg tror på og kan som lege. Vi arbeider hardt sammen hver dag, gjennom samtaler og trening, for at hun skal bli frisk. Da hun kom, kunne hun ikke bære sin egen vekt.

Banebrytende og arbeidsløs

Anna Luise Kirkengen forsvarte sin medisinske doktorgrad i 1998, en monografi – *Embodiment of sexual boundary violation in childhood* – som senere ble omarbeidet og gitt ut som bok på det internasjonalt anerkjente Kluwer forlag. Da hadde hun vært praktiserende allmennlege i 25 år. I tillegg har hun vært tydelig og meningsbærende til stede på alle de arenaer der allmennmedisinere møtes i nesten like mange år, blant annet som en av gründerne bak referansegruppen for medisinsk filosofi i Norsk selskap for allmennmedisin. Listen over artikler og foredrag vitner om et dypt faglig engasjement ledsaget av en misunnelsesverdig arbeidskapasitet. Det gjennomgående hovedtemaet er hvordan tabu-belagte og fortiede krenkelser og voldserfaringer tidlig i livet manifesterer seg som sykdom i voksen alder. Hennes siste bok, *Hvordan krenkede barn blir syke voksne*, har fått mye oppmerksomhet og selger godt.

«Anna Luise Kirkengen er en ensom krigsreporter som skriver sine blodige og anklagende korrespondentbrev fra en krig som mange leger – og derfor mange andre –

vil benekte eksistensen av,» skrev en anmelder (1).

Det siste året har hun vært uten arbeid. «Uten arbeid» er upresist og urettferdig. Hun er en ettertraktet bidragsyter i skrift og tale, nasjonalt så vel som internasjonalt. Men hun får altså ikke de jobbene hun søker. Ingen av dem jeg har forhørt meg hos vil bestride at hun har hatt stor betydning for norsk allmennmedisin, i kraft av sine teoretiske utlegninger og de praktiske konsekvensene som følger implisitt. Hun legger ikke skjul på at hun har ønsket, har søkt og er blitt vraket fra stillinger innen det allmennmedisinske akademi igjen og igjen. Da hun avvirket sin solopraksis som allmennlege i Oslo for litt over ett år siden, var det en begrunnet handling.

– Jeg ønsket å komme i en posisjon der jeg kunne være med på å legge premisser for faget. For å bruke en kjent metafor ville jeg ikke lenger bare «fiske lik opp av elven», men redde de levende fra å falle uti. Jeg mener at jeg har forutsetninger for å bidra til teoribygging og videreutvikling på et slikt nivå. Men hvis jeg skal oppsummere min faktiske situasjon her og nå, må jeg vel tilskrive den mine manglende strategiske evner.

– Eller at man altså er redd deg. Og det i *hele landet!*

Hun ler. Anna Luise Kirkengen er faktisk en lattermild dame, til tross for sitt umorsomme faglige tema.

– Jeg vet fra samtaler med andre som arbeider med overgrep og seksuell vold at mange har opplevd manglende anerkjennelse, er blitt avvist eller sett på som plagsomme. Det er et ubehag knyttet til temaet. Om min egen person kan jeg selvsagt ikke dømmes. Jeg opplever meg som ydmyk i forhold til mitt faglige mandat og mer enn villig til å inngå i et akademisk fellesskap med det for øye. Men jeg er ikke villig til å forlate min kritiske posisjon til fordel for en pragmatisk enighet som jeg mener er i strid med selve akademiets idé og berettigelse.

Barn av gru og håp

Akademi, pragmatisme og prinsipper skal vi vende tilbake til. Men først historien. Anna Luise Kirkengen er født i 1946, undertegnede noen år etter. Hun er tysk. Min egen barndoms store fortelling handlet om *krigen*, en krig der hun i kraft av sin nasjonalitet tilhørte fienden. Fortsett kjennes det farlig å nærme seg dette. Er hennes opptatthet av vold og krenkelser forankret i egen erfaring? Kan man spørre om slikt?

– Det er klart du må spørre. Svaret er ja. Jeg er født inn i en kollektiv gruerfaring og en fortelseskultur der traumene var bokstavelig talt ubeskrivelige – samtidig som de skrek mot oss. Min egen far ble skutt i hodet ved fronten i Russland, overlevde og ble sendt hjem til rehabilitering. Jeg husker at jeg kunne legge min lille barnehånd i hullet i hodet hans der kulen hadde slått inn. Landsbyen jeg er oppvokst i, rommet 2 500 mennesker. Det var ikke én familie som ikke var direkte berørt av krigen i form av død eller ødelagte liv. Samtidig som sorgen var allestedsnærværende, var den et ikke-anliggende, et tabu man ikke kunne berøre språklig. En mor hadde mistet sju sønner og nektet å ta imot der Führers hedersbevisning for sitt heltemodige offer. Den slags historier fantes overalt. Parallelt med en altomfattende hvitvasking av synspunkter og forklaringer.

– Hvordan husker du deg selv som barn i dette?

– At jeg ble født, representerte selve håpet for mine foreldre. Med det fulgte det en vanvittig forpliktelse. Jeg ble et bekymringsbarn som spyttet ut morsmelken og overlevde på havrevelling. Etter hvert utviklet jeg en enorm trang til å vite. Bygdelivet er en åpen arena i den forstand at alle ser alt. Jeg har alltid visst hva jeg ikke har visst. «Es sitzt in der Schwelle,» sier man der jeg kommer fra. Schwelle betyr dørhelle. Ethvert barn lærer hva man ikke skal snakke om. Selv vokste jeg opp med min fars mareritt. Jeg stilte ham til ansvar.

Anna Luise Kirkengen

Født 1946 i Hörstel/Westfalen, Tyskland

- Cand.med. universitetet i Hamburg 1971
- Spesialist i allmennmedisin 1988
- Dr.med. Universitetet i Oslo 1998
- Allmennlege i Oslo 1975–2005

Foto Terje Bendiksbj/SCANPIX

Han kalte meg på et tidspunkt nådeløs i min utrettelige jakt på sannheten bakenfor.

– Nådeløs? Er du det?

– Nei, ikke nådeløs. Mer utrettelig og insisterende, med en sikker fornemmelse for de tause hullene i en fortelling. Det var en stor lettelse å få vite at min far aldri var medlem av partiet. Men jeg bebreidet lenge mine foreldre at de ikke var helter som ofret livet i kamp mot nazismen. Det var ikke før jeg selv fikk mitt første barn at jeg virkelig følte at jeg kunne forstå og tilgi dem.

– Hvordan tenker du om din oppvekst i dag?

– Jeg var heldig. Mine foreldre var ressursterke og klarte på et vis å håndtere sine traumer. Det tror jeg var avgjørende. Landsbyen var dessuten et trygt fellesskap, der barn ble betraktet som felles eiendom. Den kollektive ansvarsfølelsen ble desto sterkere siden alle delte en virkelighet med tap og lidelser. Vi barn fikk leke fritt ute til kirkeklokkene ringte om kvelden, da visste vi at vi måtte hjem.

Møtet med de andre

Anna Luise Kirkengen kom til Norge i 1972 – på kvinners vis av kjærlighet til en mann – og etablerte seg som allmennlege i Oslo samtidig som en kollega i nærheten avsluttet sin praksis. Mange av hans pasienter fant veien til henne. Blant dem var det flere med erfaringer fra krigen.

– Det var sterke møter med den norske virkeligheten under tysk okkupasjon. Jeg møtte først pasienter som hadde vært i motstandsbevegelsen, med traumer som skrev seg fra opplevelser der. Etter hvert ble jeg også funnet av mennesker som hadde vært «på feil side», med de lidelser det hadde medført. Jeg opparbeidet en praksis med mange slike historier.

– Det minner meg på et sitat fra Paul le Cour: «I det ukjente er sjelen ikke blind.»

– Nettopp. For meg er det logisk at den typen pasienter finner meg. Jeg er sensibilsert til deres fortellinger. Fordi jeg hele tiden har vært opptatt av livserfaringer som

helt sentrale for forståelsen av kroppslige plager, ble jeg gradvis ledet inn i det feltet jeg senere har befattet meg mest med, overgrep og seksuell vold, som også ble mitt doktorgradsarbeid.

– For den mistroiske leser: Kan du egentlig noe om medikamentell behandling og prosedyrer, eller snakker du bare om Livet med stor L uansett hva folk feiler? For å sette det på spissen: Er det noen som får ACE-hemmere hos deg?

– Takk som spør. Jeg har vært allmennlege i 30 år og er til og med ganske flink, tror jeg. Ja, jeg kan være handlingsrettet reduksjonist på kort sikt når det er hensiktsmessig. Men jeg har alltid anstrengt meg for å gjøre litt mer enn å forordne rett medikament i rett dose. Uansett.

Hvem skal ut?

«Dannelse oppstår alltid og bare i eksil. Det vesle som fins av dannelse i Norge, dannes ut fra evnen til distanse i et livsnødvendig indre eller ytre eksil.» Denne teksten finnes i Georg Johannesens siste bok (2). Han døde som kjent julaften i fjor. Det er ikke tilfeldig at jeg henter ham frem i forberedelsen til det siste avsnittet i intervjuet med Anna Luise Kirkengen. Selv om det er forbundet med betydelig risiko for å trække på tær når hennes akademiske ikke-karriere skal omtales, vil det være feigt å la være. Enda et hull av taushet.

– Oppfatter du deg som en eksilant?

– Ja og nei. Det er ikke mitt ønske å stå utenfor. Men det er vanskelig å oppfatte alle avslagene på søknader om jobber som jeg åpenbart har vært kvalifisert for som annet enn at jeg ikke passer inn. Eller retttere: At man antar at jeg ikke passer inn.

– Men passer du inn, da?

– Akademisk dannelse handler ikke om å hygge seg sammen eller komme til enighet om et minste felles multiplum av tanker. Min kritikk av den overdrevne, jeg vil si ortodokse, troen på naturvitenskap og teknologi som grunnlag for medisinsk viten innebærer en teoretisk utfordring.

I den grad akademiet ser det som sin rolle å stille grunnleggende spørsmål og aldri slå seg til ro med etablerte sannheter, ville jeg tenke at det var en plass der for meg. Det er mye spennig tenkning og debatt blant norske allmennleger, men det allmennmedisinske akademi her i landet er fortsatt ungt og uten tung teoretisk ballast. Teoribygging må komme før kunnskapsutvikling. Ellers blir kunnskapen blind.

Kommst du?

Kvinnen på solsengen har våknet. Hun reiser seg fra solsengen, hilser smilende og stryker hånden gjennom det nesten fraværende håret i en gammel refleks. Anna Luise Kirkengen har funnet frem tre sykler og inviterer på tur med innlagt middag i strandkanten. Den ene sykkelkassen er låst, og det viser seg at hennes mann har reist til St. Petersburg med nøkkelen. Vi forsøker å se stort og usymbolsk på det. Jeg får plass på Anna Luise Kirkengens bagasjebrett. Ingen nevner sykkelhjelm. Rett før en bratt kneik snur hun seg og ser etter kusinen. «Kommst du?» roper hun før hun setter utfør.

Elisabeth Swensen

elswense@online.no
Tidsskriftet

Litteratur

1. Schei E. Kroppslogikk, vold og medisin. Utposten 2006: 2.
2. Johannesen G. Eksil. Om klosterlasse og andre eksempler. Oslo: Cappelen, 2005.